

BILTEN

broj 13

01.12.2011.

Tiraž: 300 primeraka

SADRŽAJ

Gajenje ozimog povrća

Jelena Marković, dipl.ing.....st. 3

Sterilitet junica i krava

Dragoljub Krajnović, dipl.ing.....st. 4

GAJENJE OZIMOG POVRĆA

Posle ubiranja graška, ranog kupusa, ranog krompira, ječma, pšenice i još nekih povrtarskih i ratarskih useva ostaje dosta dug vremenski period do pojave ranih jesenjih mrazeva. Mnoge povrtaske kulture imaju relativno kratak vegetacioni period, pa se posle žetve navedenih useva veoma uspešno mogu proizvesti mnoge povrtarske kulture.

Niske temperature u toku oktobra i novembra prekidaju vegetaciju nekih vrsta povrtarskih biljaka. To se posebno odnosi na biljke osetljive na mraz, kao što su paradajz, paprika, krastavac, boranija. U bašti ostaju kupusnjače, spanać i salate.

Posle uklanjanja ostataka biljaka zemlju u bašti treba prekopati ili preorati, kako bi preko zime izmrzla. Kod svih povrtarskih kultura pri proizvodnji kao drugog useva treba primeniti plitku obradu (ne dublje od 15-20 cm), i to odmah nakon skidanja prethodne kulture. Deo bašte treba pođubriti stajnjakom, koje se obavlja svake treće godine. Uvek se đubri onaj deo bašte gde će se sejati odnosno saditi povrće, koje podnosi i dobro reaguje na organska đubriva (paprika, paradajz, plavi patlidžan, kupusnjače). Najbolje je đubriti celu površinu bašte. Ako se đubri u redove ili kućice uštedi se u stajnjaku ali zemljište ostaje neujednačeno, što se odražava na rast narednih useva. Setva, odnosno sadnja, većine kultura mora biti odmah nakon izvršene pripreme zemljišta, jer se kašnjenjem svakim danom gubi velika količina toplote i svetlosti a time se smanjuje prinos. U toku oktobra u bašti se seje i sadi ozimo povrće. Pred sadnju ili setvu zemljište treba pripremiti i pođubriti mineralnim đubrivima (300-500g na 10 kvadratnih metara NPK đubriva). U oktobru u bašti se rasađuju luk srebrnjak i salata.

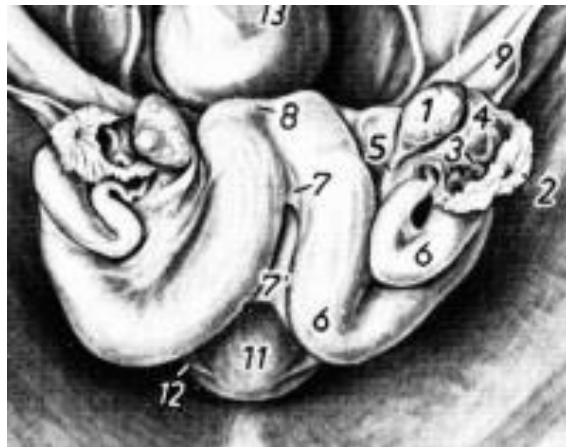
Rasad salate sadi se u toku oktobra ali samo ozime sorte. Razmak sadnje zavisi od veličine parcela, a u bašti sadi se na 20-30 h 15-20 cm. Krupni arpadžik ili sitne lukovice treba iskoristiti za proizvodnju mladog luka, koji se koristi za ishranu krajem februara i u martu, aprilu. Krupni arpadžik se može koristiti i kasnije, u toku zime, za proizvodnju mladog luka u zaštićenom prostoru. Sadnja se obavlja od kraja novembra do polovine januara. U oktobru treba obaviti sadnju belog luka. Pored ovih kultura seje se ozimi spanać. Krajem oktobra i početkom novembra mogu se sejati mrkva i grašak, ali samo na malim površinama, jer uspeh ove setve zavisi od vremenskih uslova u toku zime. U oktobru počinje masovna berba kupusa, a pre jačih mrazeva završava se berba karfiola. Posle jačih mrazeva bere se kelj pupčar jer je onda najboljeg kvaliteta. Nedovoljno razvijen karfiol treba staviti na dorastanje, a nezreli paradajz na dozrevanje, jer se tako produžava vreme korišćenja.

Jelena Marković dipl.ing

STERILITET JUNICA I KRAVA

Pod sterilitetom se podrazumeva nemogućnost životinje da bude oplodjenja ili da donese na svet zdrav, živ plod.

Sterilitet može da nastane kod svih domaći životinja, ali naročito pogubne efekte ima u govedarskoj proizvodnji. Češći je u ženskih životinja, oko 80 procenata, nego u muških oko 20 procenata. Važnost steriliteta muških životinja je danas skoro nebitna ako imamo u vidu da se najbolji priplodanjci iskorišćavaju skoro isključivo u centrima za reprodukciju.

Sterilitet može da bude privremen, kada je izlečiv i trajan – ukoliko je stanje životinje toliko zapušteno da joj više nema pomoći i kada obično završava na klanici.

No, ovaj najgori slučaj se može izbeći ukoliko se stočari pridržavaju osnovnih načela dobre prakse i zoohigijene.

Uzroci steriliteta su mnogobrojni - najbolje je ne igrati se reprodukcijom i lečenje slučajeva krava koje su više puta osemenjavane, koje često povadjaju prepustiti iskusnom, diplomiranom veterinaru , ali postoje i osnovni uzroci koje naši stočari moraju da znaju i na koje mogu da utiču, kao i neka stanja koja mogu da prepoznaju i ukažu na njih veterinaru.

Sterilitet može da bude urođen i stečen. Najkarakterističniji primer urođenog steriliteta je pojava frimartinizma kod raznopolnih blizanaca, gde je preko 90 procenata junica iz takvog graviditeta sterilno. Ovaj tip steriliteta nastaje zbog veza preko krvnih sudova placente muškog i ženkog ploda. Osim frimartinizma mogući su i slučajevi da po rođenju nedostaju itavi delovi polnih organa.

Kod nas nažalost najčešći uzrok stečenog steriliteta su greške u ishrani. Nedostatak minerala vitamina, proteina, oligoelementa, davanje plesnive i budjave hrane, prekisele silaže , hrane sa

povišenim nivoom fitoestrogena, supstanci biljkaka koje deluju kao životinjski hormoni – sasavim izvesno dovode do steriliteta.

Procenjuje se da na našim individualnim gazdinstima čak 60-70 procenata steriliteta nastaje zbog SLABE ISHRANE. Pri tome , važno je napomenuti da sami polni organi nisu promenjeni već im je funkcija smanjena jer životinja nema dovoljno energije da izluči jajanu ćeliju i udje u polni žar. U ovim slučajevima „gladnog steriliteta“ čak i ukoliko do oplodjenja dodje – krava ne može da iznese plod i dolazi do pobačaja ukoliko je do pobačaja došlo u ranim fazama – plod se resorbuje i vlasnik čak ništa i ne primeti, a ukoliko je kasniji graviditet u pitanju tužan ishod je vidljiv. Problemi sa vezani za ishranu i reprodukciju se javljaju i ukoliko je ishrana preobimna, pogotovo ako se životinja hrani sa suviše ugljenih hidrata a premalo proteina u tom slučaju mast se taloži u okolini polnih organa i negativno deluje na reprodukciju. Podsetimo se da obrok visokogavidnih krava treba da sadrži od 13 do 15% proteina.

Medjutim i suviše proteina mogu da dovedu do problema, ako se kravama posle teljenja daje preko 600 grama proteina dnevno plodnost u stadu može da opadne. Pozitivna stvar sa sterilitetom vezanim za ishranu je da se balansiranim obrokom problem može rešiti. Još jedna činjenica koju je bitno napomenuti je da ishrana mladih životinja u velikoj meri određuje njihovu kasniju plodnost. Ukoliko je tokom puberteta, pre prvog osemenjavanja životinja loše hranjena – njena plodnost je zauvek izgubljena. U vezi toga su radjena istraživanja kako dnevni prirast kod crno-belih krava utiče na kasniju plodnost. Ispitivanja su radjena na tri grupe sa

prirstom 680, 5600 i 340 grama na dan. Pokazalo se da je grupa sa dnevnim prirastom od 500 grama ostvaruje najbolje rezultate u reprodukciji. Kod mlečnih krava koje su ušle u laktaciju naročito je opasan period 5-6 nedelje po teljenju kada krva ulazi u vrhinac laktacije i tada vrlo često unosi manje energije nego što je potrebno – što ostavlja posledice.

Loše držanje životinja i nedostatak nege je drugi po redu uzrok steriliteta. Objekti za krave moraju da budu sa dosta čistvog vazduha provetreni, svetli, umerene temperature od 12-14 stepeni u zatvorenim stajama. Ležajevi životinja bi trebalo da budu suvi, i dovoljno dugački sa blagim nagibom. Kratki ležajevi, pod velikim uglom dovode do stalnog naprezanja životinje,

tako da se javljaju i problemi sa papcima i problemi sa reprodukcijom. No, ono što je ta reprodukciju životinja najbitnije je kretanje. Svakodnevno kretanje životinje aktivira hormonalni sistem, tako da lakše dolazi do oplodjenja jajane ćelije i većih šansi da na svet dodje zdravo, dobro razvijeno tele. Krave u vezanom sistemu, na farmama imaju lošije reproduktivne rezultate nego krave koje su u slobodnom sistemu. Direktno vezano za način držanja životinja je i higijena – što nas dovodi do sledećeg vrlo čestog uzroka steriliteta – infekcije i oboljenja polnih organa.

Postporodajne infekcije su glavni uzroci nastanka steriliteta, materica, jajanici, grlić su tokom porodjaja izloženi ekstremnim naporima a posle porodjaja ostaju praktično otvoreni za infekcije od spolja. Prvi dan posle porodjaja kroz krlić može da prodje ruka a posle 2-4 dana prst. Materica krava se vraća u normalno stanje tek 50 dana posle porodjaja. Najgore je što je partus i nošenje ploda povezano sa padom imuniteta tako da je životinja u tom periodu posebno osetljiva - i zato kao posledica često najstaju hronična zapaljenja sluzokože materice – hronični endometritisi. U zapaljenoj materici čak i ukoliko do oplodnje dodje - nikakvo nošenje ploda nije moguće. Endometritisi se nažalost vrlo teško uočavaju, praktično, osim neplodnosti – spoljašnjih znakova ni nema. Zapaljenje materice može da nastane i ukoliko se nestručno , nehigijenski radi osemenjavanje životinje u pogrešno vreme.

Osim infekcije, materice, povrede, ciste tumori, i zapaljenja grlića , vagine ili nakupljanje bilo kakvog nenormalnog sadržaja kao što je vazduh ili mokraća, takodje mogu da budu uzroci steriliteta i naravno, oboljenja jajovoda. U čak 5% zaklanih krava se nalaze promene na jajovodima. No, oboljenja koja izazivaju najviše panike, možda i neopravdano s obzirom na nove pristupe u lečenju, su ciste na jajanicama. Ciste jajnika su mehurićaste tvorevine sa vodenastim ili želatinastim sadržajem. Nastaju na jednom ili oba jajanika i mogu biti ili usamljene ili udružene. Postoje razne vrste cista, uglavnom sve izazivaju ozbiljne probleme u reprodukciji i njihovo prisustvo dovodi do odsustva estrusa, poremećaja ciklusa.

Dakle, kao što smo videli uzroci steriliteta mogu da budu raznoliki.

Dragoljub Krajnović dipl.ing